

УДК 37.016: 78(510)

ПРОЕКТИВНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Сюй Цзяюй

аспірант факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна

Анотація. У статті розкрито питання формування етнокультурної підготовки майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки на факультетах мистецтв педагогічних університетів. Визначено специфіку етнокультурної підготовки майбутнього вчителя музики, що полягає в повноцінному засвоєнні студентами вищих музично-педагогічних навчальних закладів національної системи культурних цінностей свого народу, що дозволяє їм транслювати означені цінності майбутньому поколінню в процесі фахової діяльності. Виокремлено проективно-діяльнісний етап формування етнокультурної підготовки майбутнього вчителя музики. З'ясовано, що цілеспрямоване формування етнокультурної підготовленості майбутніх педагогів-музикантів у процесі фахового навчання у вищих музично-педагогічних навчальних закладах дозволяє інтегрувати в різні навчальні дисципліни етнокультурні елементи, розширюючи їхній зміст.

Ключові слова: етнокультурна підготовка; проективно-діяльнісний етап; майбутній учитель музики.

ПРОЕКТИВНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНЫЙ ЭТАП ФОРМИРОВАНИЯ ЭТНОКУЛЬТУРНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ

Сюй Цзяюй

аспірант факультета искусств имени Анатолия Авдиевского,
Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова
г. Киев, Украина

Аннотация. В статье раскрыты вопросы формирования этнокультурной подготовки будущих учителей музыки в процессе профессиональной подготовки на факультетах искусств педагогических университетов. Определена специфика этнокультурной подготовки будущего учителя музыки, которая заключается в полноценном усвоении студентами высших музыкально-педагогических учебных заведений национальной системы культурных ценностей своего народа, позволяет им транслировать указанные ценности будущему поколению в процессе профессиональной деятельности. Выделены проективно-деятельностный этап формирования этнокультурной подготовки будущего учителя музыки. Выяснено, что целенаправленное формирование этнокультурной подготовленности будущих педагогов-музыкантов в процессе профессионального обучения в высших музыкально-

СЮЙ ЦЗЯЮЙ

Проективно-діяльнісний етап формування етнокультурної підготовки
майбутніх учителів музики

педагогических учебных заведениях позволяет интегрировать в различные учебные дисциплины этнокультурные элементы, расширяя их содержание.

Ключевые слова: этнокультурная подготовка; проективно-деятельностный этап; будущий учитель музыки.

PROJECT AND ACTION STAGE OF DESIGNING FUTURE MUSIC TEACHERS' ETHNOCULTURAL TRAINING

Xu Jiayu

Postgraduate Student of Art Faculty named after Anatolii Avdiievskiy
National Pedagogical Dragomanov
Kyiv, Ukraine

Abstract. In the article the issue of developing future music teachers' ethnocultural training in the process of their professional training is revealed. The author emphasizes on the relevance of the issue as future music teachers' ethnocultural training contributes to, on the one hand, completing mastering the national system of cultural values of native people by students of higher musical educational institutions and, on the other hand, involving perception and understanding of other nations' cultural values, allowing future music teachers to transmit values expressed by the young generation to their professional activity.

It is reported that the main feature of future music teachers' ethnocultural training is a system of ethnic and cultural values which is the background of musical and psychological-pedagogical and art training; it is actively engaged as value tools musical folk art and national art. Value methods that are involved in the process of training are methods of traditional pedagogy, as well as the basis of pedagogical communication – people's ethics. It is noted that developing future music teachers' ethnocultural training requires designing the special methodology. The constant items of this methodology are thought to be the forms, methods, techniques and means of pedagogical and ethnopedagogical impacts as tools for developing students' ethnopedagogical thinking in the process of musical and pedagogical activities; the system of controlling future music teachers' ethnopedagogical, ethnological, ethnomusical knowledge and skills as a combination of methods that enables an opportunity to compare the level of mastering the knowledge and skills at different stages of educational process; to organize tuition using innovative technologies. The special attention is paid to professional and active component of this methodology. The diagnostic tests according to the criterion of "a degree of professional effectiveness in solving ethnocultural problems of professional training" prove that ethnoculture can be simultaneously designed to the upbringing process of professional training.

Key words: ethnocultural training; projective and activity stage; future music teacher.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проблема формування етнокультурної підготовленості майбутнього вчителя музики в сучасних умовах прискореного розвитку глобалізаційних процесів набуває пріоритетного значення як важливий чинник збереження національної ідентичності в царині освіти, науки, мистецтва. Адже етнопедагогічне мислення забезпечує невіддільність освіти від національного ґрунту, її органічне поєднання з національною історією та народними традиціями.

Г. Падалка наголошує на «забезпеченні національної основи мистецької освіти», що передбачає «таке педагогічне ставлення до національної культури, яке потрактовує її як основне джерело формування художніх цінностей учнівської молоді» [6, с. 67].

Сформованість етнокультурної підготовленості майбутнього вчителя музики забезпечує, з одного боку, повноцінне засвоєння студентами вищих музично-педагогічних навчальних закладів національної системи культурних цінностей рідного народу, з іншого боку, залучає до сприйняття й розуміння культурних цінностей інших народів світу, що дозволяє вчителю музики транслювати означені цінності майбутньому поколінню в процесі фахової діяльності. Саме тому актуальність проблеми формування етнокультурної підготовленості майбутніх педагогів-музикантів постійно зростає.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити питання формування етнокультурної підготовки майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки на факультетах мистецтв педагогічних університетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вельми значущою для формування етнокультурної підготовленості майбутніх учителів музики є етнокультурна спрямованість фахового навчання, у процесі якого безпосередньо відбувається трансляція відповідних цінностей. Адже саме провідні національні цінності такі, як педагогічна мета, педагогічні ідеали, складають основний зміст фахового навчання. На думку С. Гессена, процес навчання залучає людину до культурних цінностей науки, мистецтва, релігії, моралі, права тощо [1, с. 47]. Загальний культурний рівень майбутнього вчителя музики безпосередньо залежить від розвитку етнокультурної підготовленості, що вимагає від фахового навчання цілеспрямованої етнокультурної підготовки студентів.

Специфіку етнокультурної підготовленості майбутніх учителів музики, що є інтегративним феноменом, складає система етнокультурних цінностей, на якій базується і музична, і психолого-педагогічна, і мистецтвознавча підготовка, що активно залучає як цінності-засоби музичну фольклорну творчість і національне мистецтво, як цінності-методи – методи народної педагогіки, а як основу для педагогічної комунікації – народну деонтологію.

Цілеспрямоване формування етнокультурної підготовленості майбутніх педагогів-музикантів у процесі фахового навчання у вищих музично-педагогічних навчальних закладах дозволяє інтегрувати в різні навчальні дисципліни етнокультурні елементи, розширюючи зміст означених дисциплін. Таким чином, етнокультура може одночасно проектуватися: на виховні процеси, що супроводжують процес фахового навчання; на формування інтегральних характеристик учасників процесу

СЮЙ ЦЗЯЮЙ

Проективно-діяльнісний етап формування етнокультурної підготовки
майбутніх учителів музики

фахового навчання – як студентів, так і викладачів; загалом на навчальне середовище, де здобувають мистецьку освіту майбутні вчителі музики.

З огляду на вищезазначене зміст цілеспрямованої етнокультурної підготовки полягає в її сприянні щодо формування особистості майбутнього вчителя музики як носія, транслятора й інтерпретатора національної культури власного народу, яка детермінується системою етнічних цінностей, окреслених у фольклорній творчості, народній педагогіці та народній деонтології.

Набуття нового знання щодо вдосконалення навчально-виховного процесу на основі застосування етнопедагогічного досвіду для перетворення об'єкта праці відповідно до виховного ідеалу народної педагогіки складає сутність означеного феномена. Специфіка його полягає в поєднанні рис педагогічної, етнопедагогічної та музичної мисленнєвої діяльності на основі творчо-діялісного підґрунтя, а також в активному застосуванні різноманітних жанрів українського музичного фольклору як засобів музичного виховання з урахуванням вікових особливостей учнів згідно з відповідними розділами змісту музичної етнопедагогіки.

До характерних властивостей етнокультурної підготовленості майбутнього вчителя музики належать: здатність до проектування й конструювання змісту й форми етнопедагогічного впливу шляхом використання засобів і методів української етнопедагогіки; здатність проникати в причинно-наслідкові зв'язки цілісного національного педагогічного процесу, у якому соціальні ідеї, притаманні саме українському народові, перетворюються в якості особистості; спрямованість вчителя музики на виховання майбутнього покоління згідно з паритетом українських виховних ідеалів, що базується на основі співіснування двох типів ментальності. Аналіз сутності, специфіки і характерних властивостей етнопедагогічного мислення вчителя музики дозволив констатувати, що цей феномен має властивості як практичного, так і теоретичного мислення: етнокультурної підготовленості є дієвим, включеним у фахову (етнопедагогічну, педагогічну та музичну) діяльність як її регулятор, протікає в реальних умовах навчально-виховного процесу, володіє можливостями узагальнення від ситуативного до надситуативного рівня. Застосування системно-структурного аналізу дозволяє окреслити феномен етнопедагогічного мислення як цілісну систему структурних компонентів, що концентрує інтелектуальні можливості щодо фахової діяльності вчителя музики на основі активізації мисленнєвих функцій. Цілісність системи базується на основі комплексної взаємодії структурних компонентів: мотиваційного (етнопедагогічна спрямованість мислення), когнітивно-ціннісного (етнопедагогічна компетентність щодо цінностей народної педагогіки), фахово-творчого (креативність мислення), які

СЮЙ ЦЗЯЮЙ

Проективно-діяльнісний етап формування етнокультурної підготовки
майбутніх учителів музики

актуалізується на основі єдності функцій цілеутворення, розуміння, постановки і розв'язання етнопедагогічних задач.

Формування етнокультурної підготовленості майбутнього вчителя музики на практиці потребує спеціального створення відповідної поетапної методики. Константами означеної методики нами визначені такі положення: комплексне застосування різних форм, методів, прийомів і засобів педагогічного і етнопедагогічного впливу як інструментарію для розвитку етнопедагогічного мислення студентів у процесі музично-педагогічної діяльності; система контролю етнопедагогічних, етнологічних, етномузичних знань і умінь майбутніх учителів музики як сукупність методів, що надають можливість перевіряти рівень засвоєння означених знань і умінь на різних етапах навчально-виховного процесу; організація занять із залученням сучасних технологій (інтерактивні, бінарні методи, тренінги, методи самостійного навчання), що сприяють мобільності мисленнєвої діяльності студентів під час засвоєння етнопедагогічних, етнологічних, етномузичних знань і відповідних умінь. Запровадження означених методичних засад доцільно, на нашу думку, проводити згідно з трьома етапами: орієнтаційно-базового, аксіологічно-поглиблюючого і рефлексивно-узагальнюючого. До того ж кожен з етапів передбачає формування одного із структурних компонентів і відпрацювання відповідної функції.

Вельми важливими для формування етнокультурної підготовленості майбутнього вчителя музики є такі навчальні музично-теоретичні дисципліни: «Сольфеджіо», «Гармонія», «Народознавство і фольклор України». А. Козир наголошує на необхідності «...постійної уваги до укріплення ... музично-теоретичної бази, як однієї з найважливіших умов осмисленого виконання музичних творів» [5, с. 245]. Музично-теоретичні навчальні дисципліни надають можливість формування всіх компонентів етнокультурної підготовленості майбутнього вчителя музики на відповідних етапах.

Проблемно-діяльнісний етап етнокультурної підготовленості майбутнього вчителя музики полягав у формуванні фахово-діяльнісного компонента. Для з'ясування рівнів сформованості фахово-діяльнісного компонента етнокультурної підготовленості студентів було визначено критерій – «міра фахової результативності щодо розв'язання етнокультурних задач фахового навчання». Діагностичні зрізи щодо сформованості фахово-діяльнісного компонента етнокультурної підготовленості відповідно до цього критерію було проведено шляхом використання методики Е. Денисова «Діагностика умінь композиторської техніки» [4, с. 9], методики І. Грінчук та О. Бурської «Діагностика музично-виконавського мислення: інструментарій» [3, с. 202], методів педагогічного спостереження, залучених під час індивідуальних занять із

СЮЙ ЦЗЯЮЙ

Проективно-діяльнісний етап формування етнокультурної підготовки
майбутніх учителів музики

«Постановки голосу», «Хорового диригування», групових занять із «Хорового класу», «Стильової гармонізації», «Акомпанементу та імпровізації» тощо, а також під час концертних виступів, іспитів з вищезазначених навчальних дисциплін.

Дослідження сформованості фахово-діяльнісного компонента етнокультурної підготовленості майбутніх учителів музики відбувалось відповідно до таких показників, як «вияв умінь жанрово-стильової імпровізації на основі вокальних фольклорних зразків» і «наявність умінь інтерпретаційного опрацювання різних жанрів музичного фольклору та національного вокального мистецтва».

Під час здійснення діагностичного зрізу щодо I показника – вияву вмінь жанрово-стильової імпровізації на основі вокальних фольклорних зразків – було застосовано методику Е. Денисова «Діагностика умінь композиторської техніки» [4, с. 9]. Залучення цієї методики відбувалось на нескладному фольклорному пісенному матеріалі. Було використано українські народні пісні «Ой, якби я горе знала» (12 тактів із повторенням приспівного елемента включно), а також «Вийшли в поле косарі» (12 тактів із повторенням приспівного елемента включно). Перевага цієї методики полягає у поступовому, покроковому ускладненні імпровізаційних завдань. Результати контрольного зрізу засвідчили, що лише 15,79 % студентів виявляють уміння імпровізації; 36,84 % респондентів виявили часткову здатність до імпровізації, подолавши два початкові завдання з чотирьох; 47,37 % студентів не продемонстрували такої здатності.

II показник – наявність умінь інтерпретаційного опрацювання різних жанрів музичного фольклору та національного вокального мистецтва – було продіагностовано шляхом застосування методики І. Грінчук та О. Бурської «Діагностика музично-виконавського мислення: інструментарій» [4, с. 202], а також метод педагогічного спостереження. Результати діагностування показали, що 23,68 % студентів проявляють інтерпретаційні вміння, створюючи оригінальну виконавську концепцію музичного твору; 39,47 % володіють інтерпретаційними вміннями, але спираються на настанови й вказівки викладача; 36,84 % не виявляють здатності до інтерпретаційного опрацювання.

Висновки. Отже, проведення діагностичних зрізів щодо сформованості фахово-діяльнісного компонента відповідно до критерію «міра фахової результативності щодо розв'язання етнокультурних задач фахового навчання» дозволило узагальнити розподіл майбутніх учителів музики за високим, середнім та низьким рівнями. Отже, цілеспрямоване формування етнокультурної підготовленості майбутніх педагогів-музикантів у процесі фахового навчання у вищих музично-педагогічних навчальних закладах дозволяє інтегрувати в різні навчальні дисципліни

СЮЙ ЦЗЯЮЙ

Проективно-діяльнісний етап формування етнокультурної підготовки
майбутніх учителів музики

етнокультурні елементи, розширюючи зміст означених дисциплін. Таким чином, етнокультура може одночасно проектуватися: на виховні процеси, що супроводжують процес фахового навчання; на формування інтегральних характеристик учасників процесу фахового навчання – як студентів, так і викладачів; загалом на навчальне середовище, де здобувають мистецьку освіту майбутні вчителі музики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гессен С. И. Основы педагогики: Введение в прикладную философию / С. И. Гессен. – М., 1995. – 254 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
3. Грінчук І. Проблеми музичного мислення: теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу та ейдосу: Навч.-метод. посіб. /Ірина Грінчук, Олена Бурська. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 224 с.
4. Денисов Е. Діагностика умінь композиторської техніки: навч.-метод. посіб. / Едуард Денисов. – К. : Логос, 1998. – 29с.
5. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: Монографія / А. В. Козир. – К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – 378 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) /Галина Микитівна Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Gessen, S. I. (1995). *Osnovy pedagogiki: Vvedenie v prikladnuyu filosofiyu [Bases of pedagogics: introduction into the applied philosophy]*. Moscow [in Russian].
2. Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]*. Rivne: Volynski oberehy [in Ukrainian].
3. Hrinchuk, I., & Burska, O. (2008). *Problemy muzychnoho myslennia: teoriia i metodyka rozvytku. Dialektyka muzychnoho lohосу ta eidосу [Problems of musical thinking: theory and methodology of development. Dialectics of musical logos and eidos]*. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].
4. Denysov, E. (1998). *Diahnastyka umin kompozytorskoi tekhniki: navchalno-metodychnyi posibnyk [Diagnostics of skills of conducting techniques: a tutorial]*. Kyiv: Lohos [in Ukrainian].
5. Kozyr, A. V. (2008). *Profesiina maisternist uchiteliv muzyky: teoriia i praktyka formuvannia v systemi bahatorivnevoi osvity [Professional mastery of music teachers: theory and practice]*. Kyiv: Vydavnytstvo NPU imeni M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
6. Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin) [Art pedagogics (Theory and methodology of teaching art disciplines)]*. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].